

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
– PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

MINISTERSTWO ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

NR
46

RYNEK MLEKA

stan i perspektywy

P Ó Ł R O C Z N I K

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ OD 1991 ROKU

ISSN 1231-2673

ANALIZY RYNKOWE

Redaktor naczelny
Jadwiga Seremak-Bulge

KWIECIEŃ 2014

RADA PROGRAMOWA ROLNICZYCH ANALIZ EKONOMICZNYCH:

Maria Zwolińska (przewodnicząca)
Stanisław Stańko (wiceprzewodniczący)
Jadwiga Seremak-Bulge (redaktor naczelny)
Piotr Szajner (sekretarz redakcji)
Tadeusz Chrościcki
Bogumiła Kasperowicz
Krystyna Świetlik
Iwona Szczepaniak
Marzena Trajer
Barbara Domaszewicz

KOMITET REDAKCYJNY:

Maria Zwolińska, Andrzej Kowalski, Jadwiga Seremak-Bulge, Piotr Szajner, Marzena Trajer,
Ewa Machowina

REDAKTOR RYNKU MLEKA:

Jadwiga Seremak-Bulge

Czasopismo przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
Kierownik Zakładu – Piotr Szajner
SKŁAD I DRUK: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
NAKŁAD: 1345 egz. Ark. wyd. 4,49

Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych prosimy o podanie źródła

Spis treści

Reasumpcja	3
Summary	4
I. Uwarunkowania makroekonomiczne <i>mgr Tadeusz Chrościcki</i>	6
II. Produkcja mleka <i>dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	7
III. Przetwórstwo mleka <i>dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	11
IV. Spożycie mleka i jego przetworów <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	14
V. Handel zagraniczny mlekiem i jego przetworami <i>dr inż. Piotr Szajner</i>	19
VI. Interwencja na rynku mleka <i>mgr Joanna Sych-Winiarek</i>	25
VII. Ceny <i>dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i> <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	27
Artykuł specjalny: Sytuacja ekonomiczna gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka w 2013 roku <i>dr Stanisław Mańko</i>	35
Aneks	38

W 2013 r. krajowy rynek mleka był pod wpływem dobrej koniunktury na światowym rynku oraz rosnącej konkurencji o surowiec. Ograniczenie przez system kwot podaży mleka, w warunkach rosnącego popytu przede wszystkim eksportowego, a w mniejszym stopniu także krajowego, skutkowało wzrostem cen przede wszystkim na poziomie producenta. Ceny skupu mleka w relacji 12-miesięcznej (XII 13/XII 12) wzrosły o 22,4% i znacząco wyprzedziły dynamikę cen na pozostałych poziomach rynku mleka. Mimo to produkcja mleka krowiego spadła o 0,5% do 12,237 mld l (12,596 mld kg), w konsekwencji przyspieszenia dynamiki redukcji pogłowia krów mlecznych w drugiej połowie 2012 r.

Wprawdzie stopa redukcji pogłowia krów użytkowanych mlecznie stopniowo malała do ok. 2% w drugiej połowie roku, ale wzrost mleczności o 2,7% do 5240 l (5394 kg) nie w pełni skompensował redukcję średniorocznego pogłowia krów o 3%. Sprzedaż mleka pod wpływem wysokich cen jednak wzrosła o 0,5% do 10,24 mld l (10,54 mld kg) na skutek ograniczenia zużycia mleka w gospodarstwach rolnych. Dostawy mleka do przemysłu mleczarskiego zwiększono o 0,65% do 9578 mln l, przy ograniczeniu sprzedaży bezpośredniej oraz dostaw mleka do innych przetwórców. Rosnąca od II kwartału dynamika skupu doprowadziła do przekroczenia krajowej kwoty

dostaw hurtowych w roku kwotowym 2013/2014 o ok. 2%, co znacząco zwiększy wysokość kar, które będą zobowiązani zapłacić w 2014 r. producenci, którzy przekroczyli indywidualne kwoty mleczne.

Przy spadku produkcji nadwyżka podaży nad zużyciem krajowym zmalała w porównaniu z rokiem poprzednim o 3,7 pkt. proc. do prawie 9%, bowiem bilansowe spożycie mleka zwiększyło się o 3% do prawie 11,1 mld kg, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca do 287 kg. Wpłynęło na to większe spożycie nabiału, przy stabilizacji spożycia masła na poziomie ubiegłorocznym. Nabiał relatywnie zdrożał w 2013 r. w relacji do całej żywności, a zwłaszcza do mięsa i jego przetworów, ale w 10-leciu poakcesyjnym należał do najwolniej drożejących grup żywności. Skala wzrostu cen detalicznych nabiału w latach 2004-2013 (o ponad 35%) była znacznie mniejsza niż całej żywności i innych źródeł białka zwierzęcego, a zwłaszcza jaj, mięsa i ryb. Po uwzględnieniu inflacji nabiał realnie zdrożał o 2,3%, a masło o 26,1%, przy realnym wzroście cen całej żywności o 10,3%, mięsa i jego przetworów o 11,2%, ryb i przetworów o 9,5%, tłuszczów roślinnych o 17,3%, a jaj o 23,5%. Nabiał więc wyraźnie staniał w latach 2004-2013 w relacji do całej żywności i innych źródeł białka zwierzęcego. Natomiast masło zdrożało w porównaniu z tłuszczami roślinnymi.

Wzrost popytu głównie eksportowego oraz wyższe ceny, przy nieco większych dostawach mleka do mleczarni skutkowały przede wszystkim wzrostem produkcji serów (o 4% do 740 tys. ton), w tym przede wszystkim serów pozostałych, topionych oraz twarogów, przy prawie niezmienionej produkcji serów dojrzewających. Zwiększono także ilość wytworzonej serwatki (o 8,4%, do 1,47 mln ton) oraz mleka płynnego (o 11,5% do prawie 3,1 mln ton). Z tego 1,6 mln ton stanowiło mleko przeznaczone do bezpośredniej konsumpcji (wzrost o 5,9%), a prawie 1,5 mln ton mleko tzw. przerzutowe (wzrost o 18%) odsprzedawane mleczarniom do dalszego przerobu. Zmalała natomiast produkcja mleka w proszku (o 5,1% do 147 tys. ton) na skutek ograniczenia produkcji odtuszczonego mleka w proszku (OMP) o 12,1% do 102 tys. ton. Produkcję pełnego mleka w proszku zwiększono o 15,7% do 45 tys. ton. Drugi rok z rzędu zmalała produkcja jogurtów (o 3,4% do 452 tys. ton), na rzecz konkurencyjnych cenowo pozostałych napojów fermentowanych (wzrost o 12,8% do 280 tys. ton).

Skutki dobrej koniunktury na światowym rynku były widoczne przede wszystkim we wzroście cen zbytu (o 8,5% średnio w roku) oraz poprawie rentowności przetwórstwa mleka, mimo znacznego wzrostu kosztów surowcowych. Przy 8,3% wzroście war-

Tabela 1

Bilans mleka (w tys. ton)¹

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013 ^{a)}	2014 ^{b)}
Produkcja	12298	12434	12685	12622	12826
w tym mleka krowiego	12270	12405	12659	12596	12800
Import ^{c)}	800	927	922	1235	1132
Razem do dyspozycji	13098	13361	13607	13857	13958
Eksport ^{c)}	2133	2166	2303	2248	2295
Na pasze	566	532	515	515	515
Na spożycie	10400	10663	10789	11094	11148
w tym samozaopatrzenie	1904	1904	1659	1544	1544
Razem rozchody	13098	13361	13607	13857	13958
Samowystarczalność^{d)} (%)	111,9	110,8	112,0	108,5	109,7

a) Dane nieostateczne.

b) Prognoza IERIGŻ-PIB.

c) Wolumen eksportu i importu obliczono wykorzystując współczynniki zawartości suchej masy, zgodnie z rozdziałem V.

d) Liczona jako stosunek produkcji do zużycia wewnętrznego (spożycie plus zużycie paszowe).

Źródło: Obliczenia IERiGŻ-PIB na podstawie danych GUS i CAAC.

¹ Liczby względne (wskaźniki, odsetki) w całym raporcie obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w publikacji. Ze względu na zaokrąglenia danych w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości ogółem.

tości produkcji sprzedanej mleczarni (do 28,7 mld zł) wartość zysku brutto wzrosła o ponad 72% do 778 mln zł. Poprawiły się wszystkie wskaźniki rentowności, choć były gorsze niż w latach 2010-2011. Nie wpłynęło to jednak znacząco na wzrost wartości inwestycji. Pewnemu przyspieszeniu uległy procesy restrukturyzacji i poprawy efektywności przetwórstwa. Zatrudnienie zmalało o 3,4%, a wydajność pracy mierzona wartością sprzedaży przypadającą na 1 zatrudnionego wzrosła o 11% do 878 tys. zł. Nieznacznie poprawiła się także bieżąca płynność fi-

nansowa. Wyraźnie zwiększył się udział firm rentownych w ogólnej liczbie firm zajmujących się przetwórstwem mleka oraz w wartości sprzedaży sektora.

Mimo spadku wolumenu eksportu (o 2,5% do 2185 mln l lub 2249 mln kg) oraz znaczącego wzrostu wielkości importu (o 33% do 1200 mln l lub 1235 mln kg) poprawiły się wyniki handlu zagranicznego przetworami mlecznymi. Dodatkowo saldo wzrosło o 9% do ponad 993 mln EUR, pod wpływem znacznie wyższych cen uzyskiwanych w eksporcie. Ilościowa nadwyżka eksportu nad importem zmniejszyła się

jednak o 26% do 985 mln l lub 1014 mln kg w ekwiwalencie mleka surowego. Do poprawy salda handlu zagranicznego przetworami mlecznymi przyczyniła się również zmiana struktury towarowej eksportu. Średnia cena uzyskana w eksporcie w przeliczeniu na 1 tonę ekwiwalentu mleka surowego była w 2013 r. wyższa o 19% (750 EUR/t) niż w 2012 r. (630 EUR/t). W 2014 r. możliwa jest dalsza poprawa wyników handlu zagranicznego przetworami mlecznymi, jeśli sprawdzą się prognozy dotyczące utrzymania dobrej koniunktury na światowym rynku.

SUMMARY

In 2013, Polish milk market benefited from the good conditions on the global market and from the growing competition. Limitation of milk supply through the system of milk quotas, in the context of the growing demand, mainly in exports, and to a lesser extent domestic, led to an increase in prices mainly at the producer's level. The purchase prices of milk rose by 22.4% in 12 months (December 2013/December 2012), thus significantly exceeding the growth rate of prices on other milk market levels. Nevertheless, cow milk production decreased by 0.5% to 12.237 billion l (12.596 billion kg), due to the accelerated reduction of the number of dairy cattle in the second half of 2012.

Although the rate of reduction of the number of dairy cows was gradually decreasing, reaching about 2% in the second half of the year, the increase in milk yield by 2.7% to 5,240 l (5,394 kg) did not fully compensate for the reduction of the 3% annual average number of cows. However, due to the high prices, the sales of milk rose by 0.5% to 10.24 billion l (10.54 billion kg) as a result of limited consumption of milk in agricultural holdings. Supplies of milk to the dairy industry increased by 0.65% to 9,578 million l, with limitation of direct sales and milk supplies to other manufacturers. The growth rate of purchase, which had been rising since Q2, resulted in the domestic wholesale supply quota being exceeded by about 2% in the quota year 2013/2014, which would considerably increase the amount of penalties payable in 2014 by producers who exceeded the individual milk quotas.

With a drop in production, the surplus of supplies over the domestic consumption decreased compared to the previous year by 3.7 percentage point to almost 9%, as the balance sheet milk consumption increased by 3% to reach almost 11.1 billion kg, i.e. to 287 kg per person. This boosted the consumption of dairy products, while butter consumption remained stable at the level reported in the previous year. In 2013, the prices of dairy products relatively increased compared to food prices as a whole, in particular to the prices of meat and its products, although in the 10 years' period after the EU accession dairy products were the group of food where prices rose at the slowest rate. The growth of retail prices of dairy products in years 2004-2013 (by over 35%) was much lower than the whole food and other animal sources of protein, in particular eggs, meat and fish. After adjustment for inflation, the real growth in the prices of dairy products amounted to 2.3%, with butter prices growing by 26.1%, compared to the real growth in the prices of all food amounting to 10.3%, with the prices of meat and its products growing by 11.2%, of fish and its products growing by 9.5%, of plant fats growing by 17.3%, and of eggs growing by 23.5%. Therefore, in years 2004-2013, the prices of dairy products became notably lower compared to the prices of all food and other animal sources of protein. On the other hand, the prices of butter rose compared to plant fats.

Higher demand, mainly in exports, and higher prices, with slightly larger supplies of milk to dairies, resulted in

a higher production of cheese (by 4% to 740 thousand tonnes), in particular other cheese, processed cheese and cottage cheese, with the production of ripened cheese remaining almost unchanged. The quantity of produced whey (by 8.4%, to 1.47 million tonnes) and liquid milk (by 11.5% to almost 3.1 million tonnes) also increased. 1.6 million tonnes of liquid milk was milk for direct consumption (increase by 5.9%), and almost 1.5 million tonnes was the so-called transfer milk (increase by 18%), sold to dairies for further processing. On the other hand, production of powdered milk decreased (by 5.1% to 147 thousand tonnes) due to the limitation of production of skimmed milk powder by 12.1% to 102 thousand tonnes. Production of dry whole milk grew by 15.7% to 45 thousand tonnes. Yoghurt production decreased for the second year in a row (by 3.4% to 452 thousand tonnes), to the benefit of other fermented beverages with competitive prices (increase by 12.8% to 280 thousand tonnes).

The effects of the good conditions on the global market were notable mainly in the higher sales prices (by an average 8.5% per year) and in the improved profitability of milk processing despite a considerable increase in the costs of raw materials. With the 8.3% increase in the value of produce sold to dairies (up to PLN 28.7 billion), the gross profit rose by over 72% to reach PLN 778 million. All profitability ratios improved, although they were worse than in years 2010-2011. However, this did not materially affect the growth in the investment value.

The processes of restructuring and improving the effectiveness of the processing sector slightly accelerated. Employment dropped by 3.4% and labour productivity measured by the value of sales per 1 employee rose by 11% to PLN 878 thousand. Current financial liquidity also slightly improved. The share of profitable companies in the total number of milk processing companies and in the value of sales in the sector visibly increased.

Despite the decrease in the volume of exports (by 2.5% to 2,185 million l or 2,249 million kg) and a considerable increase in the volume of imports (by 33% to 1,200 million l or 1,235 million kg), the results of foreign trade in milk products improved. The positive balance rose by 9% to over EUR 993 million, due to much higher prices in exports. However, the quantitative surplus of exports over imports decreased by 26% to 985 million l or 1,014 million kg of raw milk equivalent.

The improvement of the balance of foreign trade in milk products also resulted from the change in the commodity structure of exports. In 2013, the average price in exports per 1 tonne of raw milk equivalent was higher by 19% (EUR 750/t) than in 2012 (EUR 630/t). In 2014, the results of foreign trade in milk products may further improve if the forecasted continuous good conditions on the global market prove to be true.

Table 1
Balance sheet of milk (in thousand tonnes)¹

Item	2010	2011	2012	2013 ^{a)}	2014 ^{b)}
Production	12298	12434	12685	12622	12826
of which: cow milk	12270	12405	12659	12596	12800
Imports ^{c)}	800	927	922	1235	1132
Total available	13098	13361	13607	13857	13958
Exports ^{c)}	2133	2166	2303	2248	2295
For fodder	566	532	515	515	515
For consumption	10400	10663	10789	11094	11148
of which: supplies for own use	1904	1904	1659	1544	1544
Total expenditure	13098	13361	13607	13857	13958
Self-sufficiency^{d)} (%)	111.9	110.8	112.0	108.5	109.7

^{a)} Provisional data.

^{b)} Forecast by IAFE-NRI.

^{c)} The volume of exports and imports was calculated on the basis of dry matter content, in accordance with Chapter V.

^{d)} Measured as a ratio of production to domestic consumption (consumption and fodder consumption).

Source: Calculations of IERiGŻ-PIB on the basis of GUS and CAAC data.

¹Relative figures (ratios, percentages) in the whole report were usually calculated on the basis of absolute data expressed with higher accuracy than provided for in the publication. Due to the rounding of data, in certain cases the sums of components may differ from the total amounts provided.

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata realizowana przez Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB.

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie <http://ierigz.waw.pl/publikacje>.

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: dw@ierigz.waw.pl lub kontaktując się telefonicznie – Barbara Walkiewicz, tel.: 22 50 54 685 lub faks: 22 50 54 636 w godzinach 8:00-16:00.

Prenumeratę i sprzedaż pojedynczych egzemplarzy prowadzi Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20 (wejście od ul. Szkolnej 2/4) pokój numer 3.

Prenumerata roczna 2 egz. w 2014 r.:

- wersja papierowa – 42 zł.
- wersja elektroniczna – 42 zł.

Zamówienia na prenumeratę wraz z dowodem wpłaty prosimy przysyłać na adres:

- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Wydawnictw, ul. Świętokrzyska 20
- e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Przedpłaty na prenumeratę należy wpłacać na konto Instytutu:
PEKAO S.A. IV O/Warszawa nr 68 1240 1053 1111 0010 1493 6433

W tytule przelewu prosimy podać tytuł analizy i jej numer.

Druk i usługi poligraficzne dostosowane do Twoich potrzeb!

Wykorzystujemy nowoczesne systemy druku cyfrowego dające wierne odwzorowanie obrazu, pozwalające w krótkim czasie na druk czarno-białych i barwnych materiałów w najwyższej jakości.

W naszej ofercie znajdują Państwo **usługi drukarni** (wizytówki, ulotki, papiery firmowe, foldery, broszury, książki, gazetki reklamowe, plakaty, materiały szkoleniowe, nadruki na kopertach, widokówki, zaproszenia, identyfikatory, dyplomy, etykiety, naklejki) jak i cały wachlarz **usług introligatorskich**.

Zaproponujemy indywidualną wycenę i dobór najlepszej techniki wydruku, aby otrzymany finalny produkt cechował się najlepszą jakością i atrakcyjną ceną.

Zapraszamy do korzystania z naszych usług

**Dział Wydawnictw
ul. Szkolna 2/4**

tel. (22) 50 54 520, (22) 50 54 430
fax (22) 50 54 636, e-mail: dw@ierigz.waw.pl

ISSN 1231-2673

Prenumerata Analizy (2 zeszyty) w 2014 roku wynosi 42 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa. Tel.: (22) 505-46-85, faks: 505-46-36
e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>